

Pregledni znanstveni članak

UDK: 061.2(497.5)

061.2(497.4)

Primljeno: 18. veljače 2012.

 Hrvoje Bušić

Povijesni razvoj, opseg i struktura nevladinih organizacija u Hrvatskoj i Sloveniji

Sažetak

Danas na europskom prostoru pojam „nevladina organizacija“ prvenstveno podrazumijeva organizacije koje su u svim segmentima svoga postojanja – u osnivanju, djelovanju i prestanku – neovisne od države. Takve organizacije nazivaju se i neprofitnim, neovisnim, dobrovoljnim i slično. Nevladine organizacije djeluju na mnogim područjima, a posljedica toga njihova je velika raznovrsnost. Stoga u modernim društvima pojam „nevladina organizacija“ obuhvaća mnoge entitete (udruge, zaklade, fundacije, zavode, ustanove, sindikate, političke stranke, zbornice, vjerske zajednice i dr.), od kojih su mnogi i predmet komparativne analize u ovom članku, gdje se prikazom povijesnog razvoja civilnog društva i nevladinih organizacija u Hrvatskoj i Sloveniji analizira njihov opseg, struktura i područje djelovanja u hrvatskom i slovenskom društvu.

Ključne riječi: nevladine organizacije, povijesni razvoj, civilno društvo, opseg, struktura, Hrvatska, Slovenija.

Koncept civilnog društva počeo se razvijati ranih devedesetih godina prošlog stoljeća, uslijed pada komunističkih režima u Središnjoj i Istočnoj Europi. Najčešće značenje koje se daje pojmu „civilno društvo“ jest ono da obuhvaća sve društvene aktivnosti koje obavljaju pojedinci, organizacije i društveni pokreti, neovisno od države i profitnog sektora. Civilno društvo određuje se kao šira sfera društvenog života koja izravno ne pripada ni državnom ni privatnom, a ni profitnom sektoru jer civilno društvo već samo po sebi – na različite načine – znači aktivan odnos građanki i građana prema javnim službama i poslovima: od sudjelovanja u javnim raspravama i utjecaju na stvaranje političke volje, preko konkretnih inicijativa usmjerenih na određene političke

* Mr. sc. Hrvoje Bušić, voditelj Odsjeka za registraciju udruga, Grad Zagreb, Gradski ured za opću upravu, e-mail: hrvoje.busic@zagreb.hr

i pravne mjere do preuzimanja dijela javnih poslova koje država i javne institucije ne mogu u potpunosti ili dovoljno kvalitetno obavljati.

Civilno društvo jedan je od tri stupa koji karakteriziraju moderna demokratska društva. Uz javni (država) i privatni (tržište), postoji i treći stup, koji se još naziva građanskim sektorom ili civilnim društvom. U međunarodnoj literaturi zbog složenosti i različitih mišljenja u pogledu definiranja civilnog društva upotrebljavaju se različiti pojmovi: neprofitni sektor, neovisni sektor, dobrotvorni sektor, dobrovoljni sektor, neoporezivi sektor, nevladin sektor ili pak socijalna ekonomija. Treći sektor ili civilno društvo tako bi činile organizacije, institucije i mreže u koje se građani dobrovoljno udružuju radi zaštite svojih zajedničkih interesa, a koje djeluju u prostoru između obitelji, države i tržišta. Za skladan i demokratski razvoj društva nužno je povezivanje i suradnja svih triju sektora. Instrument uz pomoć kojeg država djeluje jest moć (politički kapital), tržište djeluje putem novca (ekonomski kapital), dok je instrument djelovanja civilnoga društva solidarnost (socijalni kapital). Sva tri sektora, i država i tržište i civilno društvo, razmjerno su autonomni, te se međusobno nadopunjuju pri ispunjavanju potreba građana.

Iako nevladine organizacije nisu jedini, može se reći da su vjerojatno najznačajniji oblik civilnog društva. U najširem smislu, nevladine organizacije obuhvaćaju entitete koji djeluju u prostoru između javnog (državnog) sektora i zasebnog tržišno-profitnog sektora. Dakle to su organizacije koje ne predstavljaju državu ili lokalnu zajednicu i tako osnovane pravne osobe javnog prava te istovremeno ne predstavljaju ni pravne osobe koje se osnivaju isključivo kako bi djelovale na tržištu i ostvarivale dobit.

Glavna je zadaća i misija nevladinih organizacija biti partner državi i privatnom sektoru u izgradnji demokratskog, bogatog i socijalno osjetljivog, ekološki osviještenog društva. Nvladine organizacije imaju višestruku ulogu u svakom društvu. Osim djelovanja za dobrobit svojih članova, znan je broj onih koje djeluju i za opće dobro. Organizirane su u rasponu od zagovaračkih udruga koje se bore za prava ugroženih i manjinskih skupina, preko građanskih inicijativa koje pokreću i konzultativne uloge koje imaju u oblikovanju javnih politika, a očituje se u aktivnom sudjelovanju NVO-ova u donošenju pojedinih zakona, nacionalnih programa ili strategija, do zaklada lokalnih zajednica i mreža lokalnih udruga koje podupiru razvoj civilnoga društva, odnosno građanskog aktivizma na lokalnoj razini. Naravno, nikako ne treba zanemariti važnost tih udruga u obavljanju društvenih i javnih usluga od općeg interesa na području obrazovanja, zdravstva i socijalne skrbi, u čemu mogu biti poželjan i dobar partner državi. Zbog nepostojanja opće definicije NVO-a u literaturi, moglo bi se reći da pojam „nevladina organizacija“ označava širok spektar organizacija kojima je zajedničko sljedeće: da su neovisne o vladi i drugim tijelima javne vlasti te od trgovačkih društva, vjerskih

zajednica i političkih stranaka; da djeluju u javnom interesu (rješavaju probleme koji se odnose na dobrobit ljudi, određene skupine u društvu ili društva u cjelini); da su to neprofitne organizacije; da su to demokratske organizacije koje su osnovane dobrovoljno i kojima se pristupa dobrovoljno te da je i samo djelovanje organizacije utemeljeno na demokratskim načelima; da se oslanjaju na volonterski rad i aktivističko uključivanje, ali često imaju i stalno zaposlene osobe; da im je povjeren mandat od strane njihova članstva; da su registrirane i da nisu osnovane radi osobne koristi.

Temeljna obilježja koja karakteriziraju nevladine organizacije jesu njihova *formalnost, posebnost, autonomnost, neprofitnost i dobrovoljnost*.

Svaka nevladina organizacija mora biti formalno osnovana (u tome se razlikuje od neformalnih socijalnih mreža i skupina), mora imati statut ili neki drugi akt o osnivanju koji uređuje odnose među članovima organizacije. Također mora djelovati u skladu sa zakonskim propisima države u kojoj se osniva. Nastaje na temelju dobrovoljne i slobodne odluke skupine građana koji se udružuju radi ostvarenja nekog zajedničkog cilja. Nevladina organizacija po svojoj je strukturi posebna (neovisna) institucija. Odvojena je od države i javnoga sektora (iako se financira putem javnih natječaja i država je podupire moralno, pravno, financijski i organizacijski). Autonomna je u svome djelovanju i odlučivanju (ima svoje vodstvo koje biraju sami članovi). Osnovna razlika koja NVO-ove dijeli od trgovačkih društava i profitnog sektora leži u postupanju s dobiti koja se ostvaruje njezinim djelovanjem. Naime potencijalna dobit ne dijeli se među članovima, već se koristi za unapređivanje ciljeva i svrhe radi kojih je organizacija osnovana, a to su prije svega ciljevi usmjereni na opću korist društva i zajednice.

Kako klasificirati nevladine organizacije? Moglo bi se reći da danas postoji toliko načina razvrstavanja nevladinih organizacija koliko i istraživača koji se bave tom temom. No svim tim načinima klasificiranja NVO-ova jedno je zajedničko – područje na kojem nevladine organizacije djeluju, odnosno vrste djelatnosti kojima se bave. U međunarodnim okvirima vrsta klasifikacije koja je najčešće upotrebljavana jest Međunarodna klasifikacija neprofitnih organizacija – ICNPO (International Classification of Nonprofit Organizations),¹ koju su oblikovali istraživači u okviru projekta John Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project.

---

¹ Ta se klasifikacija temelji na ISIC-u (International Standard Industrial Classification), koju upotrebljavaju Ujedinjeni narodi. U toj je klasifikaciji navedeno 12 područja na kojima djeluju nevladine organizacije: područje obrazovanja i istraživanja; područje zdravstva; područje socijalne zaštite; područje zaštite okoliša/zaštite životinja; područje razvoja lokalnih zajednica i življenja; područje prava, obrane i politike; područje skupljanja sredstava/financiranja nevladinih organizacija; područje međunarodnog djelovanja; područje religije; područje poslovnog i strukovnog (profesionalnog) udruživanja i drugo, koje nije moguće razvrstati. ICNPO navedena područja (12) dijeli na još 24 potpodručja, na kojima djeluju različiti tipovi organizacija.

Kao što vidimo, nevladine organizacije djeluju na mnogim područjima, a posljedica toga njihova je velika raznovrsnost. NVO-ovi posjeduju još jednu značajnu karakteristiku, a to je njihova multifunkcionalnost. Upravo im ta karakteristika omogućuje da posreduju u različitim sferama društva i da se usko vežu uz pojam moderne *socijalne države*. Kako bismo približili sektor nevladinih organizacija, a također i ogromno područje na kojem djeluju u Hrvatskoj i Sloveniji, u članku donosimo:

- sažeti prikaz povijesnog razvoja civilnog društva u Hrvatskoj i Sloveniji do sredine devedesetih godina prošlog stoljeća, tj. do raspada SFRJ i izdvajanja Slovenije i Hrvatske iz njezina sastava, odnosno do prestanka postojanja pravnog okvira koji uređuje osnivanje i djelovanje nevladinih organizacija sukladno pravnom sustavu bivše države (propisi koji uređuju osnivanje i djelovanje udruga – ondašnjih udruženja građana – ostali su na snazi sve do sredine devedesetih, točnije do 1995. godine u Sloveniji i 1997. godine u Hrvatskoj);
- pomoću formalno-pravne tipologije i statističkih podataka opseg nevladinih organizacija u obje navedene države;
- utrećem koraku putem Međunarodne klasifikacije neprofitnih organizacija – ICNPO – prilagođeno hrvatskom i slovenskom zakonodavstvu, prikaze struktura nevladinih organizacija u Hrvatskoj i Sloveniji.

Povijesni razvoj civilnog društva u Hrvatskoj i Sloveniji

Razvoj civilnog društva i nevladinih organizacija u Hrvatskoj i Sloveniji seže daleko u prošlost. Moglo bi se reći da su se različite organizacije civilnog društva u obje države razvijale na istim osnovama i u gotovo jednakim uvjetima. To će se napose pokazati u razvoju nevladinih organizacija u socijalističkom sustavu SFRJ, čiji su sudionici gotovo 50 godina svoje najbliže povijesti bili Hrvatska i Slovenija.

Razvoj institucija civilnog društva razmjerno je neistraženo područje u Hrvatskoj. Zaklade i bratovštine koje nastaju u srednjem vijeku mogu se smatrati prvim oblicima organizacija civilnog društva na području Hrvatske, a vežu se uz Katoličku crkvu i imaju jasne socijalne ciljeve. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća najprisutniji oblik civilne organiziranosti bile su zaklade. U to se vrijeme osnivaju i prve zadruge kao izraz samorganizacije radništva, povezanog sa sindikalnim i stranačkim djelovanjem, primjerice Hrvatski radiša te druge poljoprivredne, štedno-kreditne, stambene i potrošačke

zadruga (Bežovan, Zrinščak, 2007:30). Važnu ulogu u razvoju civilnog društva dale su i crkvene organizacije, koje su u skladu sa svojim naukom pomagale onima kojima je pomoć bila najpotrebnija.

Na području Slovenije početak organizacija civilnog društva seže u 14. stoljeće i nastanak cehova (obrtničkih bratovština), vjerskih dobrovoljnih organizacija i fundacija. U razvoju dobrotvornih i socijalnih djelatnosti važnu je ulogu odigrala i Crkva. Prvo pravno normiranje područja udruživanja učinjeno je u Austro-Ugarskoj Monarhiji 1867. godine Zakonom o pravu na udruživanje u udruge i političke stranke. Najbitniji oblici okupljanja bile su čitaonice i tabori. Neposredno prije Drugoga svjetskog rata kao najvažniji izraz samoorganiziranosti seljaka, obrtnika i radnika izdvojile su se zadruge (Divjak et al., 2006:71).

Za vrijeme komunizma, kada se oblikovao poseban sustav upravljanja (takozvani državno-socijalistički sustav blagostanja), državni aparat kontrolirao je sva područja društvenog života, te je bilo nezamislivo da slobodno organizirane skupine artikuliraju interese građana. Sindikati, mediji, omladinske skupine, strukovna udruženja, svi oni služili su Partiji u ostvarenju velikoga cilja, izgradnje komunizma (Hague, Harrop, Breslin, 2001:205).

Za taj sustav karakteristična je dominantna uloga države, koja je vlasnik, financijer i nadzornik svih institucija i organizacija koje su pružale socijalne usluge pojedincima. Ako sredstva države i usluge njezinih institucija nisu bile dovoljne za osiguranje socijalne zaštite i blagostanja za sve članove društva, najveći je teret padao na neformalne socijalne mreže, tj. na obitelj i rodbinu (Kolarič, Črnak-Meglič, Vojnovič, 2002: 138). Te neformalne socijalne mreže prvenstveno su se organizirale u obliku udruge, koje nisu bile profesionalizirane, već su u velikoj mjeri počivale na radu volontera; djelovale su na svim područjima, a najbrojnije su bile na području sporta i rekreacije, kao i kulture (Salomon et al., 1998: 7).

Socijalizam je u Hrvatskoj donio zamiranje aktivnosti civilnoga društva. U tom su razdoblju zaklade te humanitarne i crkvene organizacije prestale postojati. Sloboda udruživanja nije postojala, kao ni pravo slobodnog raspolaganja imovinom radi osnivanja zaklada (Bežovan, Zrinščak, 2007:31). Država je imala monopol na davanje svih socijalnih usluga. Iako su građanske slobode, koje čine temelje razvoja civilnog društva – sloboda mišljenja, udruživanja i javnog okupljanja – bile utvrđene Ustavom SRH, njihovo je ostvarivanje bilo ograničeno vladajućom ideologijom, pa stoga navedene slobode nisu mogle doživjeti punu implementaciju niti su mogle potaknuti raz-

voj civilnoga društva.² Pomak je postignut sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća, kada je Partija pokušala artikulaciju interesa ograničiti na nevažna tehnička pitanja, dok je nastavljala žustro se obračunavati s neslaganjem kada bi te granice bile prijeđene. Donošenjem Ustava iz 1974. godine Socijalistička Federativna Republike Jugoslavija krenula je, barem što se društveno-ekonomskih odnosa ticalo, putem razvijanja samoupravljanja, deetatizacije državnih funkcija, decentralizacije državnog i političkog sustava u odnosu na državna tijela i njihove funkcije. Tako je 1973. godine u Hrvatskoj donesen Zakon o udruženjima građana³ te 1982. Zakon o društvenim organizacijama i udruženjima građana.⁴ Time je uveden pravni okvir koji je uređivao slobodno udruživanje građana. Građani su se mogli slobodno i dobrovoljno udružiti radi ostvarivanja političkih, kulturnih, prosvjetnih, umjetničkih, znanstvenih, zdravstvenih, socijalnih, rekreacijskih, tehničkih, humanitarnih i drugih aktivnosti. Zakon je poznao dva oblika takvog udruživanja.

- Društvene organizacije – u njih su se udruživali radni ljudi i građani radi ostvarivanja aktivnosti od šireg društvenog interesa, uključujući organizacije osnovane radi političke aktivnosti. To je bio takav oblik udruživanja koji je prema pravilima koristio i raspolagao imovinom što mu je dodijelila država te je na taj način i financiran.
- Udruženja građana – radni ljudi i građani udruživali su se u ove organizacije radi zadovoljenja svojih osobnih i zajedničkih potreba. Organizacije osnovane radi političke aktivnosti također su se mogle osnivati kao udruženja građana. Oblikom su bila bliža današnjim udrugama.

Društvene organizacije i udruženja građana imala su razmjerno ograničenu i kontroliranu ulogu te nisu bila okvir samoorganizacije građana. Ustavom je bila zajamčena najšira sloboda udruživanja, a ograničenja su bila predviđena samo za ona udruženja čiji su programski ciljevi, zadaci ili djelatnosti bili suprotni tekovinama revolucije, osnov-

2 Institut za javne financije (2009.) ECNL: "A Comparative Overview of Public Benefit Status in Europe", *ICNL Journal*, svezak 11, br. 1, studeni 2008.; Istraživački projekt Instituta za javne financije, *Mogućnosti stvaranja poticajnog poreznog sustava za razvoj i djelovanje organizacija civilnoga društva i organizacija koje djeluju za opće dobro u Republici Hrvatskoj usporednom analizom stanja u zemljama članicama Europske Unije* [online-izdanje], Zagreb, Institut za javne financije, str. 20, dostupno na: http://zaklada.civilnodrustvo.hr/upload/File/hr/izdavastvo/digitalna_zbirka/istrazivanje_porezni_sustav_ocd.pdf [20. svibnja 2010.]

3 Narodne novine, *Zakon o udruženjima građana*, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 26/73

4 Narodne novine, *Zakon o društvenim organizacijama i udruženjima građana*, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 7/82, 5/85, 47/89, 2/90, 10/90

nim interesima društvene zajednice i Ustavom utvrđenim slobodama građana.⁵ Članovi takvih udruženja mogli su biti samo državljani SFRJ, ne i stranci ili strane pravne osobe, a moglo ih je osnovati najmanje deset punoljetnih građana. Registraciju udruženja građana i društvenih organizacija provodila je policija, a ta je činjenica utjecala na dugotrajnost i strogost u postupku registracije. Sijedom toga, bilo je registrirano više društvenih organizacija nego udruženja građana (primjerice lovačka društva, ferijalni savezi, strukovne udruge, komore i sl. mogli su se registrirati samo kao društvene organizacije).

Vrijeme socijalističke vladavine u Sloveniji djelovalo je na razvoj nevladinih organizacija jednako kao i u Hrvatskoj – državna regulativa onemogućavala je razvoj nevladinog sektora. Javni sektor u tom je razdoblju preuzeo sve funkcije organizacije civilnog društva. Tradicija moćnog i razvijenog civilnog sektora koji je postojao prije Drugog svjetskog rata bila je prekinuta, samo je određeni dio organizacija nastavio djelovati na novim pravnim temeljima, koji su propisivali samo jedan oblik organizacije civilnog društva – udruženja građana. Pojava „samoupravnog socijalizma“ sedamdesetih godina omogućila je prijenos funkcija odlučivanja na niže razine. U tom je duhu 1974. donesen Zakon o udruženjima građana,⁶ zakon koji je omogućio osnivanje udruga, i to tako da se interesi artikuliraju odozdo prema gore, od građana prema državi. To je dovelo do procvata nastanka udruženja na području sporta, kulture, socijalne zaštite, raznih skupina pomoći i samopomoći (primjerice klubova liječenih alkoholičara), ribičkih, lovačkih i drugih društava.⁷

Taj je zakon bio prekretnica u još jednom pogledu. Njime je započet proces financiranja nevladinih organizacija od strane države. Mnogi NVO-ovi koji su ostali izvan toga procesa ostali su manji i manje utjecajni.

Iako su određeni oblici organiziranja građana kao preteča civilnog društva u širem smislu ipak postojali tijekom 20. stoljeća, u Hrvatskoj se očitiji oblici i prve inicijative civilnog društva pojavljuju u drugoj polovini osamdesetih godina (neovisne inicijative intelektualaca, ekološke skupine, ženske organizacije). Općenito se može zaključiti kako je naboj civilnih inicijativa odozdo za promjenama u Hrvatskoj bio slabiji nego u drugim srednjoeuropskim zemljama socijalističkog bloka. Civilne inicijative i organizacije bile su kadrovski potencijal iz kojeg su nastajale političke stranke krajem 1980-ih i

5 *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*, „Društvene organizacije“, JLZ, svezak 2, Zagreb, 1977., str. 406

6 Uradni list, *Zakon o društvima*, Uradni list SRS, br. 37/74 i 42/86, Ljubljana, 1974.

7 Ministarstvo za javno upravo RS, *Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami*, Ministarstvo za javno upravo, Ljubljana, 2005., str. 12

početkom 1990-ih, što je pak stvorilo novi politički okvir u kojem se nije vidjela potreba za djelovanjem civilnih organizacija (Bežovan, Zrinščak, 2007:33-34). Domovinski rat (1991. – 1995.) uvelike je usporio razvoj civilnog društva, međutim izbjeglička kriza uzrokovana ratom ipak je utjecala na porast solidarnosti i samoorganizaciju građana u različite udruge, uglavnom humanitarnoga karaktera. Civilno društvo u Hrvatskoj u današnjem obliku počelo se razvijati za vrijeme Domovinskog rata i uz pomoć inozemnih organizacija i inozemnih donatora. Tijekom Domovinskog rata naši su građani u inozemstvu osnovali veći broj zaklada za prikupljanje sredstava i za pomoć Hrvatskoj, a i poticaji za razvoj zakladništva u Hrvatskoj nakon 1990. godine potekli su iz inozemstva. Nedvojbeno je kako su brojne međunarodne organizacije i donatori koji su u to vrijeme boravili u Hrvatskoj imali znatan utjecaj na razvoj civilnoga društva i rad nekih organizacija, prenoseći im znanja i vještine potrebne za djelovanje i razvoj. U sklopu tehničke pomoći udrugama organizirane su brojne radionice i programi obučavanja, a organizirana su i studijska putovanja u inozemstvo. Stoga se pokatkad govori o *uvezenom civilnom društvu*.

Iako se civilno društvo 1990-ih razvijalo u izrazito nepovoljnoj političkoj okolini, zanimljivo je kako je u tom razdoblju osnovan razmjerno velik broj organizacija civilnog društva, uglavnom udruga. Tako je broj udruga s 12.000 (1990. godine) porastao na približno 27.000 (2005. godine). Međutim sudjelovanje građana u članstvu takvih organizacija bilo je vrlo nisko, što se može pripisati posljedicama koje je komunistički režim dugoročno ostavio u naslijeđe civilnom društvu u Hrvatskoj. Naime prijeđeni put razvoja utjecao je na mentalitet građana koji nisu skloni samoorganiziranju i prihvaćanju odgovornosti, držeći da je država odgovorna za rješavanje njihovih problema, da država ima paternalistički stav prema građanima, a oni sami imaju visoko nepovjerenje prema institucijama države te jedni u druge (Bežovan, Zrinščak, Vugec, 2005: 19-20).

Početkom 1980-ih godina u Sloveniji su se počele javljati brojne nove društvene inicijative i gibanja, kao što su inicijative za zaštitu okoliša, mirovne, feminističke inicijative, pa porast manjinskih, istospolno usmjerenih i ostalih subkulturnih inicijativa. Sredinom i krajem 1980-ih došlo je do snažnog povezivanja civilno-društvenih gibanja s političkim pitanjima, što je bilo usko povezano s političkim procesom preobrazbe društva u tom razdoblju, koji je u konačnici i rezultirao osamostaljenjem Slovenije početkom 1990-ih. Kako je u tom procesu velik dio najboljih aktivnih aktera civilnog društva prešao u javni i privatni sektor (govorilo se o civilnom društvu koje je došlo na vlast), sektor civilnog društva zadobio je snažan udarac, osobito u kadrovskom pogledu.

Glavne novosti s početka 1990-ih u slovenskom sustavu države blagostanja bile su: pojava privatnih profesionaliziranih neprofitnih organizacija (kao što su privatni zavo-

di, invalidska poduzeća i ustanove), zatim pojava brojnih novih dobrovoljnih udruga, klubova, udruženja i skupina za samopomoć koje djeluju za opću korist, dok su takve organizacije prije djelovale samo u korist svojih članova, te pojava privatnih profitnih organizacija na području društvenih djelatnosti, prije svega zdravstva (Kolarič, Črnak-Meglič, Vojnovič, 2002: 143-144). Te nove organizacije smjestile su se u prostor između mreže javnih zavoda (javni sektor) i neformalnih socijalnih mreža - neformalni sektor (Ibid, 145).

Početak devedesetih pravno su ustanovljena i formalizirana dva nova oblika organiziranja i udruživanja građana: privatni zavodi i ustanove. Međutim to nije dovelo do očekivanih rezultata – nevladin sektor i dalje je ostao vrlo nepovezan i politički prilično slab.

Slično kao i u Hrvatskoj, najveći broj nevladinih organizacija čine udruge. Krajem devedesetih godina (1999.) brojka se zaustavila na približno 15.000 registriranih udruga. Međutim unatoč velikom broju registriranih udruga, tek njih dvije trećine uistinu postoji (trećina samo na papiru), pa se može reći da ta brojka skriva slabost takvih organizacija, pogotovo uzme li se u obzir da je broj zaposlenih u njima krajem 1990-ih iznosio samo 0,3 posto ukupnog broja zaposlenih u Sloveniji, što je mnogo manje nego u znatno razvijenim zemljama (Šporar, 2001:67).

Jači porast broja nevladinih organizacija uglavnom je zabilježen na područjima na kojima su NVO-ovi bili tradicionalno jaki i prije, a to su sport, kultura i socijalna zaštita, tako da se može primijetiti da istupanje Slovenije iz SFRJ te njezino osamostaljenje nisu doveli do masovnog rasta „modernih“ nevladinih organizacija u državi.

Opseg nevladinog sektora u Hrvatskoj i Sloveniji

Ključno je za izradu pravnog (zakonodavnog) okvira kojim se uređuje osnivanje i djelovanje nevladinih organizacija postojanje jedne od temeljnih ljudskih sloboda – *slobode mirnog okupljanja i udruživanja* – koja je takvom proglašena u brojnim međunarodnim dokumentima, i to: člankom 20. Opće povelje o ljudskim pravima iz 1948. godine, člankom 11. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda (stupila na snagu 1953. godine), člankom 22. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (stupio na snagu 1976. godine), te nacionalnim ustavima brojnih zemalja (između ostalog, pravo na slobodno udruživanje jamče članak 43. Ustava RH i članak 42. Ustava RS). Prema odredbama Europske konvencije, koja je ratificirana i

u Hrvatskoj i Sloveniji, prepoznata su tri bitna obilježja slobode udruživanja (Dika et al., 2003:11): a) viši stupanj formalnog organiziranja od javnog okupljanja; b) dobrovoljnost udruživanja i c) ostvarivanje nekog zajedničkog cilja, gdje se potvrđuje da je pravo udruga na stjecanje statusa pravne osobe i njezinu pravnu zaštitu za sve vrijeme njezina trajanja nerazdvojni dio slobode udruživanja.

Na tim su temeljima hrvatska i slovenska država krenule u stvaranje povoljnog zakonskog okruženja za poticanje razvoja civilnog društva, te je donesen niz zakona, propisa i dokumenata koji su dali dobar temelj za nesmetano razvijanje i unapređivanje slobode udruživanja.

Pravni, odnosno zakonodavni okvir za djelovanje i razvoj civilnog društva u Republici Hrvatskoj i Republici Sloveniji nalazi se u brojnim propisima, od općih pravnih međunarodnih i domaćih dokumenata, preko temeljnih zakona do specifičnih propisa koji uređuju pojedine aspekte ili subjekte civilnog društva.

U Republici Hrvatskoj postoji više zakona i propisa koji reguliraju osnivanje i djelovanje različitih vrsta organizacija civilnog društva. Među organizacije civilnog društva ubrajaju se: udruge, zaklade, fundacije, ustanove, političke stranke, sindikati i vjerske zajednice. Temeljni oblici nevladinih organizacija jesu udruge, zaklade i fundacije, dok ustanove predstavljaju osnovne pravne subjekte za trajno obavljanje djelatnosti bez primarne svrhe stjecanja dobiti.

*Zakon o udrugama*⁸ regulira osnivanje i djelovanje udruga kao najbrojnije vrste organizacija civilnog društva u Hrvatskoj. Zakonom se razrađuje Ustavom zajamčeno pravo na udruživanje građana kao svaki oblik slobodnog i dobrovoljnog udruživanja više fizičkih, odnosno pravnih osoba, a radi zaštite probitaka ili zauzimanja za zaštitu ljudskih prava i sloboda, ekoloških, humanitarnih, informacijskih, kulturnih, nacionalnih, pronatalitetnih, prosvjetnih, socijalnih, strukovnih, sportskih, tehničkih, zdravstvenih, znanstvenih ili drugih uvjerenja ili ciljeva, bez namjere stjecanja dobiti. Zakonom se također izričito priznaje mogućnost postojanja udruga koje nemaju svojstvo pravne osobe, a na koje se primjenjuju propisi koji se odnose na ortakluk.

*Zakonom o zakladama i fundacijama*⁹ propisan je način osnivanja i djelovanja specifične vrste organizacija civilnog društva – zaklada, kao imovine čija je namjena da sama ili putem prihoda što ih stječe trajno služi ostvarivanju neke općekorisne ili dobrotvorne svrhe.

---

8 Narodne novine, *Zakon o udrugama*, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 88/01

9 Narodne novine, *Zakon o zakladama i fundacijama*, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 36/95 i 64/01

*Zakon o ustanovama*¹⁰ propisuje osnivanje i djelovanje ustanova kao organizacija za trajno obavljanje djelatnosti odgoja i obrazovanja, znanosti, kulture, informiranja, sporta, tjelesne kulture, tehničke kulture, skrbi o djeci, zdravstva, socijalne skrbi, skrbi o invalidima i drugih djelatnosti, ako se ne obavljaju radi stjecanja dobiti. Ustanovu mogu osnovati građani kao fizičke osobe, tako da mogu pripadati organizacijama civilnog društva, dok javne ustanove uglavnom osniva država ili jedinice regionalne i lokalne samouprave.

Što se tiče statističkih podataka o broju i vrstama nevladinih organizacija u Republici Hrvatskoj, prvo je potrebno dati neka metodološka objašnjenja. Naime Državni zavod za statistiku vodi Registar poslovnih subjekata,¹¹ koji obuhvaća pravne osobe, tijela državne vlasti, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te dijelove tih subjekata. Upisom u Registar svakom se subjektu dodjeljuje sedmeroznamenasti matični broj te šifra djelatnosti (akt o razvrstavanju pravne osobe prema djelatnosti koju obavlja), a u skladu s Nacionalnom klasifikacijom djelatnosti (NKD 2007. utemeljen je na Europskoj klasifikaciji djelatnosti – NACE, Rev. 2. – koja je obvezna za države članice Europske Unije). Prema tako ustrojenom Registru poslovnih subjekata u rujnu 2011. bilo je ukupno 61.727 registriranih neprofitnih pravnih osoba, od čega su 95,7 posto ili 59.085 činile udruge, ustanove, udruženja, fondovi i slične organizacije, od kojih je pak samo 27,8 posto bilo aktivnih.

Broj organizacija civilnog društva jedan je od važnijih pokazatelja kojim se prati razvijenost civilnog društva, a kako bi se detaljnije odredio broj udruga, najznačajnijeg i najbrojnijeg oblika nevladinih organizacija u Hrvatskoj, potrebno je bilo izvršiti uvid u Registar udruga Republike Hrvatske, koji je javan i koji se nalazi na internetskim stranicama Ministarstva uprave Republike Hrvatske. Također se pri navedenom Ministarstvu vodi i Registar u koji se upisuju strane udruge koje djeluju na području RH, a valjano su osnovane na temelju poretka neke strane države. Tako je početkom 2012. godine u Republici Hrvatskoj bilo registrirano ukupno 45.077 udruga i 131 strana udruga.¹² Broj udruga u Hrvatskoj u odnosu na broj stanovnika sustavno se povećava; sa 67 udruga na 1.000 stanovnika 2006. godine na prosječno 86 udruga na 1.000 stanovnika 2009. godine te 105 udruga na 1.000 stanovnika početkom 2012. godine. Sigurno je da

10 Narodne novine, *Zakon o ustanovama*, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 76/93

11 Državni zavod za statistiku RH vodi Registar poslovnih subjekata na temelju: *Zakona o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti* (NN, br. 98/94), *Odluke o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti – NKD 2007.* (NN, br. 58/07 i 72/07) i *Pravilnika o razvrstavanju poslovnih subjekata prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti – NKD 2007.* (NN, br. 80/07)

12 Dostupno na: <http://www.uprava.hr/RegistarUdruga/login> [9. siječnja 2012].

ovako velik broj udruga koji se sustavno povećava (1997. godine 22.000; 2006. godine bilo je registrirano oko 29.000, a početkom 2010. 39.900 udruga) postoji samo na papiru, a vrlo je malo aktivnih, što je vidljivo iz podataka Registra poslovnih subjekata koji se vodi pri Državnom zavodu za statistiku. Opravdano se očekuje da će obveza upisa svih neprofitnih organizacija (među kojima su udruge najbrojnije) u Registar neprofitnih organizacija, koji je ustrojilo Ministarstvo financija, dati pravi uvid u stanje aktivnih udruga.

Uz udruge i strane udruge, mrežu nevladinih organizacija u Hrvatskoj je početkom 2012. (prema podacima u javno dostupnim registrima i drugim evidencijama) činilo 181 zaklada i 12 registriranih fundacija, više od 600 privatnih ustanova i oko 250 sindikalnih udruga i udruga poslodavaca te 52 vjerske zajednice i 2.017 pravnih osoba Katoličke crkve.¹³

Pored već navedenih međunarodnih dokumenata (Opća povelja o ljudskim pravima, Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i sloboda te Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima) koji obvezuju Republiku Sloveniju, temeljnu pravnu podlogu za postojanje i djelovanje organizacija civilnog društva (nevladinih organizacija) u Sloveniji predstavlja njezin Ustav,¹⁴ koji u člancima 33., 39. i 40. uređuje pravo na privatno vlasništvo, slobodu govora te slobodu mirnog okupljanja i udruživanja. Donošenjem Ustava 1991. godine Slovenija je postavila nove temelje za nevladine organizacije, koji su pomogli u prevladavanju ograničenja koja su sputavala nevladin sektor u socijalističkom sustavu. Naime u poglavlju o temeljnim ljudskim pravima i slobodama članak 42. slovenskog Ustava utvrdio je pravo mirnog okupljanja i udruživanja (ograničenja su dopuštena ako to zahtijeva zaštita države, javna zaštita i zaštita pred širenjem zaraznih bolesti), a u članku 33. utvrđeno je pravo na privatno vlasništvo i nasljeđivanje (to pravo u socijalizmu nije postojalo ili je bilo vrlo ograničeno, što je posljedično onemogućivalo osnivanje ustanova kao vrste nevladinih organizacija).

Uz međunarodne dokumente i Ustav RS postoji i čitav niz zakona, podzakonskih akata i strateških dokumenata koji uređuju djelovanje nevladinih organizacija u Sloveniji (takvih je više od 50), kao i niz drugih propisa koji posredno utječu na djelovanje NVO-ova. Što se tiče međunarodnih organizacija, u Sloveniji je na snazi Europska konvencija,¹⁵ koja vrijedi za udruženja, ustanove i druge privatne organizacije koje

13 Dostupno na: <http://www.uprava.hr/default.aspx?id=11857> [9. siječnja 2012.]

14 Uradni list, *Ustava Republike Slovenije /URS/*, Ur.l. RS, br. 33I/1991-I, 42/97, 66/00, 24/03, Ljubljana

15 Uradni list, *Evropska konvencija o priznanju pravne osebnosti mednarodnih nevladinih organizacij*, Ur.l. RS, MP, br. 13/93, Ljubljana

imaju neprofitnu svrhu međunarodnog značaja te su bile osnovane prema unutarnjem pravu jedne od država potpisnica (Trstenjak, 1998:15).

Za razliku od pravnih osoba javnog prava, nevladine organizacije smatraju se pravnim osobama privatnog, odnosno civilnog prava, pri čemu je jedan od ključnih problema taj što u Sloveniji ne postoji zakon koji bi normirao razlike među tim pravnim osobama i time stvorio pretpostavke koje bi omogućile konkretno navođenje pravnih osoba koje se u Sloveniji smatraju nevladinim organizacijama.

Općenito se smatra da slovensko zakonodavstvo omogućuje osnivanje sljedećih oblika nevladinih organizacija, odnosno da su one registrirane kao: udruge, ustanove (fundacije), privatni zavodi, zadruge, crkvene organizacije i poduzeća za zapošljavanje invalida (Kolarič et al., 2006:3). U užem smislu, tri osnovna organizacijska oblika nevladinih organizacija u Sloveniji činile bi udruge, zavodi i ustanove.

Sustavni statistički podaci za nevladine organizacije u Sloveniji ne postoje. Podaci se temelje većinom na pojedinačnim analizama, registru Statističkog ureda RS, Registru udruga i evidenciji ustanova pri Ministarstvu unutarnjih poslova RS te podacima Agencije za platni promet.

U Sloveniji se slično kao i u Hrvatskoj upotrebljava Standardna klasifikacija djelatnosti (SKD), koja je utemeljena na Europskoj klasifikaciji djelatnosti – NACE, a koja je obvezna za države članice Europske Unije. Međutim za razliku od Hrvatske, Poslovni registar Slovenije vodi AJPES (Agencija za platni promet RS) u koji se upisuju svi poslovni subjekti s područja Republike Slovenije koji obavljaju profitnu ili neprofitnu djelatnost. Poslovni subjekti podijeljeni su u šest skupina, od kojih su za ovu komparativnu analizu značajne dvije: udruge i neprofitne organizacije – pravne osobe privatnog prava. Uvidom u internetske stranice AJPES-a, dana 31. prosinca 2011. zabilježeno je postojanje:¹⁶ 7.800 neprofitnih organizacija – pravnih osoba privatnog prava (odnosi se na: sindikate, ustanove, privatne zavode, političke stranke i druge neprofitne organizacije – komore, zajednice stanara i sl.) te 22.374 udruge. Prema pravno-organizacijskim oblicima to izgleda ovako (uzeti su u obzir samo navedeni oblici NVO-ova): 2.202 zavoda; 243 ustanove; 8 nevladinih organizacija; 76 političkih stranaka; 3.289 sindikata; 22.305 udruga i saveza udruga; 11 podružnica stranih udruga; 4 zadruge i 1.179 vjerskih zajednica.

Analizirajući podatke iz navedenih registara, vidljivo je da u Sloveniji početkom 2012. godine djeluje približno 25.000 nevladinih organizacija (ne ubrajajući sindikate,

16 AJPES, *Podatki o številu poslovnih subjekta v Poslovnem registru Slovenije, po stanju na dan 31. 12. 2011* [online-izdanje]. Dostupno na: http://www.ajpes.si/doc/Registri/PRS/Porocila/posl_subj_skup_31122011.pdf [24. siječnja 2012.]

vjerske zajednice i političke stranke), što je s obzirom na broj stanovnika vrlo velika brojka, pa se Slovenija uz Hrvatsku ubraja među države s najvećim brojem nevladinih organizacija na svijetu (u odnosu na broj stanovnika). Broj udruga, kao i u Hrvatskoj, kontinuirano se povećava (1990. – 10.320 udruga; 1995. – 13.984; 2003. – 18.577), dok je velik broj njih neaktivan.

Struktura nevladinih organizacija u Hrvatskoj i Sloveniji

Područje na kojem nevladine organizacije djeluju, odnosno vrste djelatnosti koje obavljaju, mogu se putem Međunarodne klasifikacije neprofitnih organizacija (ICNPO) promatrati na osnovi statističkih podataka kojima se u Hrvatskoj i Sloveniji analiziraju podaci za udruge. Kako udruge predstavljaju daleko najveći broj organizacija civilnog društva u obje države, ti se podaci mogu uzeti kao relevantni za sve nevladine organizacije koje djeluju na različitim područjima u Hrvatskoj i Sloveniji.

U Hrvatskoj je, kao što je već rečeno, početkom 2012. bilo registrirano više od 45.000 udruga. Iako ne postoji propisana klasifikacija udruga, prema djelatnosti kojom se pretežito bave (udruge mogu djelovati na jednom ili više područja) u bazi podataka o udrugama upisanim u Registar udruga one su (neformalno) klasificirane u 20 područja i 89 potpodručja djelovanja. Najveći broj udruga djelovao je na području sporta – 15.594 ili 34,59 posto svih udruga; i području kulture – 6.668 ili 14,79 posto svih udruga, gdje prevladavaju udruge na području glazbene kulture i kulturno-umjetnička društva, nakon toga više od 4.200 registriranih udruga (9,47 posto) slijede područja gospodarske djelatnosti (gdje uvjerljivo prevladavaju lovna i ribolovna društva) te tehničke djelatnosti – 3.629 (8,05 posto), gdje djeluje više od 2.000 dobrovoljnih vatrogasnih društava i vatrogasnih zajednica. Znatnija je i brojka udruga s područja socijalne djelatnosti (3,6 posto), udruga s područja zdravstvene djelatnosti (2,9 posto), udruga koje djeluju na okupljanju i zaštiti djece (2,6 posto) te udruga iz Domovinskog rata (2,4 posto) itd.

Registar udruga u Sloveniji javan je i vodi se pri Ministarstvu unutarnjih poslova, a čine ga registarska knjiga i zbirka isprava. Registarska knjiga vodi se kao središnja informatizirana zbirka podataka za područje Slovenije. Pri istom ministarstvu vodi se i registar podružnica stranih udruga. U Pravilniku¹⁷ stoji da su udruge razvrstane prema određenim šiframa u 10 skupina i 88 podskupina. Tako je početkom 2012. godine

17 Uradni list, *Pravilnik o vsebini, obliki in načinu vodenja registra društev, registra podružnic tujih društev in evidence društev v javnem interesu*, Ur.l. RS, br. 5/2007, 56/2008, čl. 14, Ljubljana, 2007.

u Sloveniji bilo registrirano ukupno 22.415 udruga i 13 podružnica stranih udruga.¹⁸ Jednako kao i u Hrvatskoj, najveći broj udruga registriran je na području sporta i rekreacije – 8.039 (35,9 posto) te na području kulture i umjetnosti – 3.430 (15,3 posto), zatim slijede udruge za pomoć ljudima, gdje je uvjerljivo najviše registriranih vatrogasnih društava (12,9 posto) itd. Ti podaci ne odstupaju znatno od podataka iz 1997. godine, koje su u svom istraživanju prikupile Kolarič i ostale autorice, gdje je u strukturi udruga također prevladavala skupina sporta - 28,6 posto, kulture -11,6 posto, vatrogasnih društava - 12,3 posto, okoliša i zaštite životinja - 6,2 posto, te profesionalno-strukovnih udruga - 5,7 posto (Kolarič, Črnak-Meglič, Vojnovič, 2002:126-127).

Iz navedenih podataka slijedi da velika većina nevladinih organizacija u obje države djeluje na području sporta (rekreacije) i kulture, a takvo je stanje naslijeđeno još iz doba socijalizma, kada su organizacije koje su djelovale na navedenim područjima prevladavale u odnosu na organizacije koje su djelovale u socijalnoj skrbi, zdravstvu i ostalim područjima na kojima je korisnicima bilo potrebno pružiti određene usluge. Naime država je imala dominantnu ulogu u socijalizmu, ona je bila i vlasnik, i financijer i nadzornik svih institucija i organizacija koje su pružale socijalne usluge pojedincima. Kada državna sredstva nisu bila dovoljna za ispunjavanje svih potreba pojedinaca, velik dio odgovornosti u ostvarivanju blagostanja za građane (osobito na području socijalne zaštite) nosile su neformalne socijalne mreže, prije svega obitelj i susjedi. Uloga organizacije civilnog društva bila je zanemariva iz više razloga – zbog formalnih prepreka za samoorganiziranje građana te zbog ograničavanja uloge crkve i privatnog (tržišnog) sektora, pa uvjeta za zakonito pružanje usluga nije niti bilo. Zbog toga je odnos države i nevladinih organizacija u Hrvatskoj i Sloveniji i danas uvjetovan sustavom blagostanja, koji se oblikovao u obje države tijekom njihova povijesnog razvoja. Iako su promjene prisutne, one nisu toliko intenzivne da bi u tako kratkom roku uspjele transformirati elemente državno-socijalističkog sustava blagostanja koji je u prošlosti prevladavao i u Hrvatskoj i u Sloveniji.

Zaključak

Uloga nevladinih organizacija u društvu, a osobito u tranzicijskim zemljama, u posljednjem desetljeću dvadesetog stoljeća snažno je porasla, što je uzrokovano nizom čimbenika: padom komunizma i završetkom Hladnog rata, uvođenjem novih infor-

---

18 Dostupno na: <http://mrrsp.gov.si/rdrubjave/dr/index.faces> [9. siječnja 2012.]

macijskih i komunikacijskih tehnologija te širenjem demokracije. Sukladno tim stremljenjima, Republika Hrvatska i Republika Slovenija značajno potpomažu razvoj nevladinih organizacija i građanskih inicijativa jer je njihovo djelovanje važna pretpostavka razvoja demokracije i civilnog društva.

Primjetan je sličan razvoj pravnog okvira u obje države, prvenstveno onaj dio koji se odnosi na osnivanje i djelovanje nevladinih organizacija (vidljiva je brojnost pravnih propisa, koja pruža osnovne temelje za neograničeno osnivanje i djelovanje organizacija civilnog društva, no ne pruža povoljno zakonsko okruženje za poticanje njihova razvoja).

Analize pokazuju da je nevladin sektor u obje zemlje u posljednjih petnaestak godina intenzivno rastao, ali se nije razvijao. Broj organizacija civilnog društva jedan je od važnijih pokazatelja pomoću kojeg možemo pratiti razvijenost civilnog društva. U obje države udruge su najbrojnije organizacije civilnog društva, a tek manji dio otpada na zaklade, fundacije, ustanove i privatne zavode. Međutim velik broj registriranih udruga (ta brojka stalno raste) ne jamči i razvijenost civilnog sektora jer je značajan dio tih organizacija neaktivan i uistinu postoji samo „na papiru“ (Hrvatska s više od 46.000 registriranih nevladinih organizacija te Slovenija s oko 25.000 svrstavaju se među države s najvećim brojem nevladinih organizacija na svijetu u odnosu na broj stanovnika). Najveći broj udruga djeluje na području sporta i rekreacije te kulture i ti se statistički podaci nisu bitnije mijenjali ni u Hrvatskoj ni u Sloveniji u posljednjih petnaestak godina. Obje zemlje pate i od specifičnoga komunističkog naslijeđa, gdje se još uvijek smatra da je država odgovorna za rješavanje socijalnih problema, što se onda posljedično ogleda u tek djelomičnoj angažiranosti nevladinih organizacija oko socijalnih pitanja, što je i jedan od osnovnih uzroka slabog osnivanja i djelovanja nevladinih organizacija na području socijalne skrbi, zdravstva i svih ostalih područja na kojima je građanima potrebno pružiti kvalitetne usluge koje su dosad pružali ili država ili profitni sektor.

Dakle zaključimo da civilni sektor u obje države intenzivno raste (barem što se tiče broja novoosnovanih nevladinih organizacija), ali se povećavanjem toga broja ne povećava i moć, odnosno utjecaj nevladinog sektora u društvu.

Literatura

AJPES, *Podatki o številu poslovnih subjektov v Poslovnem registru Slovenije, po stanju na dan 31. 12. 2011* [online-izdanje], 2012. Dostupno na: http://www.ajpes.si/doc/Registri/PRS/Porocila/posl_subj_skup_31122011.pdf

Bežovan, G.; Zrinščak, S., *Civilno društvo u Hrvatskoj*, Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 2007.

Bežovan, G.; Zrinščak, S.; Vugec, M., *CIVICUS-ov indeks civilnog društva u Hrvatskoj: Civilno društvo u procesu stjecanja povjerenja u Hrvatskoj i izgradnje partnerstva s državom i drugim dionicima*, Ceraneo – Centar za razvoj neprofitnih organizacija, Zagreb, 2005.

Dika, M. et al., *Komentar Zakona o udrugama (s obrascima)*, Međunarodni centar za neprofitno pravo (International Center for Not-for-Profit Law – ICNL) i B.a.B.e. – Grupa za ženska ljudska prava, Zagreb, 2003.

Divjak, T. et al., *Celovita analiza pravnega okvira za delovanje nevladnih organizacij*, Pravno informacijski center nevladnih organizacij – PIC, Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Ljubljana, 2006.

Državni zavod za statistiku RH, *Priopćenje [online-izdanje]*, DZS RH, godina XLVIII (br. 11.1.1/3), Zagreb, 10. studenoga 2011. Dostupno na: <http://www.dzs.hr/>

Hague, R.; Harrop, M.; Breslin, S., *Komparativna vladavina i politika*, Politička misao, Fakultet političkih znanosti u Zagrebu, Zagreb, 2001.

Institut za javne financije, "A Comparative Overview of Public Benefit Status in Europe", *ICNL Journal*, svezak 11, br. 1, studeni 2008.; i Istraživački projekt Instituta za javne financije, *Mogućnosti stvaranja poticajnog poreznog sustava za razvoj i djelovanje organizacija civilnoga društva i organizacija koje djeluju za opće dobro u Republici Hrvatskoj s usporednom analizom stanja u zemljama članicama Europske Unije [online-izdanje]*, Institut za javne financije, Zagreb. Dostupno na:

http://zaklada.civilnodrustvo.hr/upload/File/hr/izdavastvo/digitalna_zbirka/istra-zivanje_porezni_sustav_ocd.pdf

Kolarič, Z.; Črnak-Meglič, A.; Vojnovič, M., *Neprofitne-volonterske organizacije*, Založba FDV, Ljubljana, 2002.

Kolarič, Z. et al., *Velikost, opseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji (Raziskovalni projekt v okviru CRP – celovita analiza pravnega in ekonomskega okvirja za delo nevladnih organizacij)*, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2006.

Ministarstvo za javno upravo RS, *Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami*, Ministarstvo za javno upravo, Ljubljana, 2005.

Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda, „Društvene organizacije“, JLZ, svezak 2, Zagreb, 1977.

Salamon, L. et al., *The Emerging Sector Revisited: A Summary*, The Johns Hopkins Comparative Non-profit Sector Project, Phase II, Center for Civil Society Studies, 1998.

Šporar, P., "Why Would Partnership with the Public Administration Be Interesting for the NGOs?" u Vidačak, I. (ur.), *NGOs and Public Administration: Perspectives of Part-*

nership in the Process of European Integration: Proceedings of the International Seminar, Zagreb, 15th and 16th June 2001, Institute for International Relations (IMO), Zagreb, 2001.

Trstenjak, V., *Nevladne organizacije v Sloveniji – pravna ureditev*, Pravna praksa, 1998b, 398, Zagreb, 1998.

Zakoni i drugi propisi

Narodne novine, *Zakon o udruženjima građana*, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 26/73

Narodne novine, *Zakon o društvenim organizacijama i udruženjima građana*, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 7/82, 5/85, 47/89, 2/90, 10/90

Narodne novine, *Ustav RH*, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 41/01 (proč. tekst) i 55/01 (isp.)

Narodne novine, *Zakon o udrugama*, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 88/01 i 11/02

Narodne novine, *Zakon o zakladama i fundacijama*, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 36/95 i 64/01

Narodne novine, *Zakon o ustanovama*, Narodne novine d.d., Zagreb, br. 76/93

Uradni list, *Ustava Republike Slovenije /URS/*, Ljubljana, Ur.l. RS, br. 33I/1991-I, 42/97, 66/00, 24/03

Uradni list, *Evropska konvencija o priznanju pravne osebnosti mednarodnih nevladinih organizacij*, Ljubljana, Ur.l. RS, MP, br. 13/93

Uradni list, *Zakon o udrugama* (Ur.l. RS, br. 60/95), *Zakon o ustanovama* (Ur.l. RS, br. 60/95), *Zakon o zavodima* (Ur.l. RS, br. 12I/91) i *Zakon o zadrugama* (Ur.l. RS, br. 13/92)

Uradni list, *Zakon o društvih*, Ljubljana, Uradni list SRS, br. 37/74 i 42/86

Uradni list, *Zakon o društvih (ZDru-1)*, Ljubljana, Ur.l. RS, br. 61/06

Uradni list, *Pravilnik o vsebini, obliki in načinu vodenja registra društva, registra podružnic tujih društva in evidence društva v javnem interesu*, Ljubljana, Ur.l. RS, br. 5/2007, 56/2008

Internetske stranice

<http://www.uprava.hr>

<http://dzs.hr>

<http://ajpes.si>

<http://mrrsp.gov.si>

Summary

Today in the European area the term "Non-Governmental Organisation" primarily encompasses those organisations that are independent from the government in all segments of their existence – their foundation, their operation and their ceasing. Such organisations are also called non-profit, independent, voluntary and similar. Non-Governmental Organisations act upon many areas, and the result is their great diversity. Therefore, in modern societies the term "Non-Governmental Organisation" comprises many entities (associations, endowments, foundations, institutes, agencies, trade unions, political parties, staff rooms, religious groups, etc.) out of which many are a topic of comparative analysis in this article, where throughout the view of historical development of civil society and Non-Governmental Organisations in Croatia and Slovenia, analyses their volume, structure and the area in which they act in Croatian and Slovenian societies.

Key words: Non-Governmental Organizations, historical development, Civil Society, volume, structure, Croatia, Slovenia.